

Az elfogultságok kertjéből

Az SZDSZ „titkos” története

(Július 7.)

Ami nyilvános, az nem lehet ugyanakkor titkos is. Az a feltevés tehát, hogy a Magyar Narancsból az SZDSZ titkos történetét ismerhették meg a közelmúltban, tévedés. Bár néhány hete valóban közreadott a lap három részben egy riportorozatot az SZDSZ-ről, amit a *párt titkos történeteként* harangoztak be a szerkesztők.

Olvasófogásnak nem volt ez rossz ötlet – jelentősen csökkent az azóta a lap remittendája –, de pontosabb lett volna, ha azt írják: epizódok a párt titkos történetéből. Mert valójában arról van szó. A széles közvélemény előtt ismeretlen párttörténetből jeleneteket kaptunk csupán, amelyeket a riportorozat két szerzője a párt egykori és mai vezetőivel folytatott beszélgetések alapján írt.

Olvashatunk továbbá jellemzéseket e politikusokról, melyeket szintén e beszélgetésekből sűrítettek, ám ezekben kevés az újdonság. A megrajzolt kép nem tér el különösebben attól, amely a politikusokról nyilvános szereplésük és a meglehetősen széles körben szülőgató pletykák alapján eddig is élt a kulisszák mögé is bepillantani képes közönségben. E jellemzéseket tehát nem önértékük avatja érdekessé, hanem inkább az, hogy a szerzők közvetítésével ugyan, de a párt *belülől* származnak. Ha szerez némi meglepetést az olvasónak ez az SZDSZ-kép, éppen annak felismerése révén, hogy mily kicsi a távolság a pletykákkal színesített nyilvános kép és a valóság között. Az SZDSZ múltjából bemutatott epizódok és az SZDSZ-politikusok egymásról szóló jellemzései ugyanis valójában azt a képet hitelesítik, amit az SZDSZ-i kritikuss szemmel figyelők eddig is láttak. No persze ez korántsem az a kép, amit az SZDSZ a kirakatban szeret látni magáról, de Tamás Gáspár Miklós azért szerintem egy kicsit túloz, amikor azt mondja, hogy ha mindaz igaz volna, ami a riportban olvasható, akkor talán tényleg megfontolandó kéne legyen, hogy ezt a pártot beültessék, amint azt nem oly régen *Bencsik* András javasolta. Mert ebből a riportból az tűnik ki, hogy „ez a párt hatalommániás, elitárius bünszövegetek”. Na, nem, ez azért túlzás.

Viszont éppen ez az, amiért érdemesnek látom, hogy foglalkozzunk a Narancs riportorozatával. A fogadtatás, az SZDSZ-ben és környékén támadt izgatottság és heves reakciók okán. A riport *megemlékezése* – amely az érintettek és érdekeltiek olvasói leveleinek és vitacikkjeinek formájában négy héten át tartott a lapban – számomra legalábbis érdekesebb, mint maga a riport.

Nézzük hát először ezt a hitelesített SZDSZ-képet. Eddig is tudtuk, hogy az SZDSZ életében mindmáig meghatározó szerepet visz egy jellegzetes szubkultúrához kapcsolódó értelmiségi politikuscsoport, amelynek értékvilága, stílusa, erős összetartoztatottsága még a nyolcvanas években, a szamizdatkorszakban alakult ki. A Beszélő-kör, vagy *Knopp* András széles szerzősége szerzett leleményével szövege, az ellenzék kemény magja. Azt is tudtuk, hogy ez a kör személyi összetételében sokat változott, belső hierarchiája átalakult – miközben eredeti értékvilágát és stílusát jelentős mértékben megőrizte. Az sem meglepetés, hogy az SZDSZ informális hatalmi hierarchiája nem esik pontosan egybe a formálisal. Mellesleg ez nem olyan ritka a pártok életében. Itthon sem az SZDSZ az egyetlen párt, amelyről ez elmondható, bár talán nála a legfeltűnőbb. Azt is tudhattuk, hogy nem volt ez a csoport zárt az elmúlt években, és feltehetően ma sem az. Be lehetett és lehet ide jutni kívülről, akár a legbelső körbe is, csak éppen alkalmazkodni kell a társaság – a riporterek szavaival – „a fiúk”, „a szalon” – értékvilágához, személyközi viszonyaihoz, életstílusához. Vagy gond nélkül azonosulva vele és beolvadva – miként az korábban, mondjuk, *Pető* Iván esetében történt. Vagy – feltéve persze, hogy megkérdőjelezhetetlen szakmai-politikai teljesítményre támaszkodhat az illető – értékszemléleti különállást részben ugyan megőrizve, de „a fiúk” világát nem sérve, tekintélyüket elismerve, laposított szerepüket tisztelgetve tartva. Amint azt *Hack* Péter és *Kuncze* Gábor története is példázta.

Közudomású volt eddig is, hogy *Tölgyessy* Péter problémáját éppen az okozta, hogy rendelkezik ugyan elismerésre méltó szakmai-politikai képességekkel, ám az alkalmazkodásnak végső soron egyik változatát sem fogadta el magára nézve kötelezőnek. Sem azonosulni és beolvadni nem tudott, nem akart a „szalon” szubkultúrájába, sem kellett tisztelettel viselkedni nem volt hajlandó iránta. Kezdetben ugyanúgy tűnt, hogy a távolságtartó tekintélytisztelést újítja járja, és kezel-

hető lesz „a fiúk” számára. Ennek köszönhető, hogy komoly szerepeket osztottak neki: az SZDSZ-es elit frissen érkezettként listavezető lehetett '90-ben, majd pedig frakcióvezető. Később azonban nyilvánvalóvá tette, hogy idegen, sőt kifejezetten ellenes személyes számára a szalon sajátos világlátása, ironikus-cinikus belső klímája, és a legkevésbé sem óhajti a tiszteletben tartani és megőrizni informális hatalmát a párt formális döntéshozatali struktúrája fölött. Sőt ennek testületit is igyekszik a saját értékrendjének inkább megfelelőre átépíteni. Ebből az értékrendből ugyanis az Antall-kormányval és a mögötte álló koalícióval szemben egy türelmebb, konstruktívabb ellenzéki magatartás következett volna. Tölgyessyből ugyanis hiányzott irántuk az a zsigeri ellenszenv, amely a „szalon” világlát áthatotta. Kísérletében, mint szintén közismert, döntően két okból bukott bele. A korábban kialakított pártelit hatalmának megtöretéséhez és átszervezéséhez az SZDSZ szélesebb politikusi körében sem talált elég támogatóra, illetve akikre talált, azok lényegesen gyengébb erőt képviseltek, mint ellenlábai. No meg aztán sokkal nagyobb rugalmasság, ravaszság és főképp sokkal jobb szervezőkészség is kellett volna ehhez.

Ha ő megelégszik a később Kuncze által választott célokkal és taktikával, aki jóval óvatossággal építette önállóságát, s ha jelentős ellenlábai utközött, végül mindig visszakozott, neki sem vették volna a fejét. Sőt megbecsült tagja lehetne ma is a legelső somak, mert szükségük volt (vona) rá. Ő azonban megtámadta őket – és aztán persze a röviddebet húzta.

Folytathatnánk még hosszan, hogy mi az, amit eddig is tudunk az SZDSZ-ről, de nézzünk meg inkább közelebbről néhány epizódot, amelyek olyannyira felzaklatták az SZDSZ-es közvéleményt. Többek között azt olvashatjuk a riportban, hogy '93 szeptemberében *Fodor* Gábor is részt vett azon az informális megbeszélésen, *Tardos* Márton lakásán, amelyen az SZDSZ legtekintélyesebb összehozott vezetői arról határoztak, hogy ki legyen a párt miniszterelnök-jelöltje – holott *Fodor* Gábor ekkor még a Fidesz egyik alelnöke volt. Az állítás cáfolatát az érintetten kívül *Tardos* is megszólt, és vitacikkében *Tamás Gáspár Miklós* és *Eörsi István*

is a legnagyobb felháborodással beszél róla.

Nincs okunk rá, hogy ne higgyünk nekik. Amikor felmerül a kérdés, miért mondhatták ezt *Fodor*ról legalább ketten az SZDSZ vezetők közül – amint arra a riport szerzői hivatkoznak. Arra sincs okunk ugyanis, hogy a szerzőknek ne higgyünk. *Fodor* lejárásának tudatos szándéka mozgatta a nyilatkozókat? Vagy tévedtek volna? És ha igen, hogyan lehetséges eféle tévedés. Nem arról lehet-e szó, hogy a nyilatkozók számára ez a jelenlét természetesnek tűnhetett. Hiszen *Fodor* Gábor közudomásúlag személyes baráti kapcsolatot tartott fenn az SZDSZ vezető politikusaival akkor is, amikor a két párt között a korábbi jó viszony valójában már régeji megromlott. Ezt ő problémátlanul érezte, és nem is leplezte. Számos alkalommal találkozhattak vele az SZDSZ vezető politikusaival és tekintélyes értelmiségi híveinek összejöveteleiben, szűkebb-tágabb baráti társaságaiban. A nyilatkozók jóhiszeműségét feltételezve csak akkor képzelték el *Fodor* Gáborral kapcsolatban ilyesféle tévedés, ha tapasztalataik szerint a dolog megtörténhetett volna, vagyis ha más alkalmakkor elő is fordult, hogy jelen volt hasonló informális beszélgetésen. Hiszen végére is nem az SZDSZ valamelyik vezető testülete ülésezett *Tardos* lakásán, hanem egy baráti társaság, azok, akiket történetesen meghívtak. Ha máskor részt vehetett *Fodor* Gábor efféle baráti beszélgetéseken, miért ne gondolhatták volna, hogy ezen is részt vett? Nagyon is könnyen elképzelhető egy ilyen jóhiszemű tévedés. *Fodor* Gábor aligha feltételezett jóhiszeműséget a nyilatkozók és a lap részéről, mert a Narancsnak küldött levelében azt írja, hogy megdöbbenne értesült az állításokról, és „a lap eljárását tisztességtelennek és szegyeteljesnek” tartja.

A riporterek bemutatják azt a néhány napot a választások után, amelyben megfordult az SZDSZ elit véleménye az MSZP-vel kötendő koalícióról. E folyamat részleteit eddig nem voltak közismertek. Arról maguk a pártvezetők is nyilatkoztak ugyan, hogy végső döntésükben komoly szerepe volt hívek kiállításának a koalíció mellett. Szellemi támogatóik akciói és meggyőzői kísérletei részben a nyilvánosság előtt zajlottak, az anyagi patrónusok szerepéről azonban csak

pletykák terjedtek eddig, holott közudomású, hogy külső anyagi segítségben a legnagyobb mértékben éppen az SZDSZ részesült a pártok közül. Az az életszágú részlet tehát valóságos csemege, amely a nagy meccánások érveléséről szól.

A párt „kampányát finanszírozó öt nagy támogató – *Soros György*, a legnagyobb támogató, a *Várszegi Gábor-féle Fotex*, a *Postabank*, a *Duna-holding* és *Fenyő János* – mind meglehetősen harcias koalíciópárti volt. Senki sem szívesen támogatta ellenzéki szerephez kényszerülő pártot. *Vászegi* és *Tamás István*, a *Duna-holding* tulajdonosa azzal érvelt: „nem gondolják, hogy nélkülünk lesz pénzünk a következő kampányra!” Elképzelte őket, hogy a párt vezetőinek nem jutott eszébe, hogy „számukra ez üzleti beruházás” is volt, melynek meg kell térülnie. A párt pedig csak a hatalom részeseként tudja „visszafizetni” a támogatást.”

A politika informális valóságában természetesen ott van a pénz hatalma. Hol a hiány, hol a bőség formájában. Nem is tiltakozik és helyesbített e részletek kapcsán senki. Csak *Tamás Gáspár Miklós* háborodott fel ezen is. „A MaNcs azt képzeli, hogy az SZDSZ pénzügyi támogatóit parancsolnak a pártnak – ez egyszerre aljas és butaság” – írta. Kénytelen vagyok megjegyezni a Narancs védelmében, hogy *Tamás Gáspár Miklós* egy meg nem fogalmazott váddal szemben védekezik. A lap a véleményváltozást meghatározó egyéb tényezők mellett beszél az anyagi támogatók nyomásáról is. És különben is, hol van itt bármiféle parancsra utaló jel? Ki vitathatná azt, hogy szabadon hozta meg a pártelit a döntését és aztán meggyőződéssel állt ki mellett? Ez a részlet csupán annyit mond, hogy a támogatók nem felejtették el őket figyelmeztetni a komolytársról, az egzisztenciáról. Ez csak természetes, ennyit feltételeznünk is róluk. Csak jobb az, ha tud arról az ember, hogy hányadán áll az ilyen potens híveivel, mielőtt döntő elhatározásra jutna...

Ha pedig ez a helyzet, szabad-e megharagudni azért szegény igyekvő fiatal riporterekre, mert közbeszéd tárgyává tesznek egy ilyen jelentős körülményt?

Földlédnek a szerzők néhány kínos jelenetet a kormányzati posztok elosztásának bonyodalmaiból, me-

lyekből az SZDSZ-barát olvasó is hiteles képet kaphat róla, hogy hősei bizony hús-vér emberek, erős becses, dics- és bírvágyal megáldva. Ezen ismét csak *Tamás Gáspár Miklós* és *Eörsi István* háborodik föl. Szerintem nem azért, mintha ők nem tudnák, hogy a politikusok többnyire nem csak eszmével élnek és cselekvésre nem csupán politikai értékektől indíthatnak, és úgy általánosságban véne nem tartanak ezt természetesnek, hanem inkább csak azért, mert ez a kép feltehetőleg zavarja azt a lebírhatalan meggyőződésüket, hogy az ő pártjuk, amely – mint oly sokszor értésünkre adták, *különleges emberek* gyűlekezete – e tekintetben is más. Meg aztán, gondolom, a szemérmességük is tiltakozik az ellen, hogy politikai otthonuk belső életének ilyen intimitásait bárki nagydobra verje. Hisz tudjuk, mindkettőjük felettből szemérmes alkak.

Wekler Ferenc a riport szerint erősen számított a belügyminiszteri posztra, ezért aztán a második körben, *Kuncze* jelöltsége után felháborodva utasította vissza, hogy bemenjen mögé államtitkárnak, amivel megkínálták. Inkább választott volna másik tárgykot, például a közlekedésit, de azt sem kapta meg. A harmadik körben aztán beérte volna már az államtitkársággal is, bár egy kicsit furcsa hatásköri leosztást tervezett... „Egy négyesem-közi beszélgetésen ajánlottam *Kuncze*-t a posztra. Úgy tervezte, hozzá tartozna a rendőrség és az önkormányzatok. És mi lenne az enyém? – érdeklődött *Kuncze*. – A tűoltóság és a polgárőrség, válaszolta *Wekler*.” Erre írta azt *Eörsi* a riporterekkel szemben megemlékezés erejű érveken szánva, hogy „az említett beszélgetőtársak nyilván idióták. Ilyen dialógus ugyanis nem képzelhető el épeszt politikuskok között, de még ha sor került volna rá, akkor sem regélnék ezt el újságíróknak. A hiteles információ valószínűleg pártviccológiai folklór-gyűjtés eredménye.”

Nem volt szerencséje, a következő lapszámban ugyanis *Köszeg* Ferenc szavatól az epizód hitelességeért, egy jelentéktelen mozzanatot leszámítva. A polgárőrség helyett természetesen csak *polgári védelemlől* lehetett szó a történetben... A legutóbb cáfolat hasonló jelentőségű részleteket érint, ezért aztán kissé túlméreteztettek tünik az ítlező hevílet, amellyel *Eörsi* és *Tamás Gáspár* a ri-

portra támad. Az előbbi szerint az írást a botrányos állítások, abszurdítások, a rágalalmazások, a felszínes hazudozás jellemzi, „közlésével a szerkesztőség a saját fészkebe piszkál”, „erkölcsi vétket követ el”, „egyszerűen vacacságot”. *Tamás Gáspár* szerint a mű a liberális magyar újságírás totális kudarcra, „teljes egészében hazugság”, „vállvonogatás és köpködés”, „nekibúsult amoralizmus”, s előállítja azt a különös helyzetet, hogy az SZDSZ-ről alkotott látetelet „a Csurka-Pokol-Bencsik-Varga D. Gy.-Lovas/Báder-Boross-féle, a levont tanulság viszont vidoran szeszados”. *Merthogy* – mint korábban már említettem – szerinte elitárius bünszövegeteketeként ábrázolják a szerzők a pártot, de senkit sem akarnak lebeszélni a kedveléséről, sőt maguk is kedvelve nézegetik a felrajzolt csoportképet, és – teszem hozzá már én – érezhetően különösképpen becsülik a „fiúkat”.

Talán egyetlen elemet idézzünk még fel az írásból. A szerzők meg merték említeni, hogy „*Tardos* Márton a pártvezetés zsidó azonosságudattal rendelkező keveseinek egyike” – amit természetesen minden „épesztű” ember úgy ért, hogy zsidó azonosságudattal is rendelkezik a magyar mellett –, valamint, hogy *Pető* Ivánt a pártvezetés élén '93-ban Izraelben tett látogatása alkalmával „mint Magyarországi első zsidó miniszterelnököt ünnepele”, holott neki nincs zsidó azonosságudata. *Tamás Gáspár Miklós* ezt így kommentálja: „A Magyar Narancs – különösen a *Tardos*ról és *Pető*ról szóló légből kapott, gyálázatos passzusokban – föltárlta a filozofia zsidóságot, amely nem sokkal jobb, mint antiszemita ikré. A MaNcs riporterei – mivel azt gondolják, joggal, hogy ők nem antiszemiták, ugyanakkor *Csurkával* megyezően azt hiszik, hogy az SZDSZ zsidó vállalkozás, de ez nem baj – megismétlik az összes Magyar Fórum-os, *Pesti Hírlap*-os kliséket, hogy a derék „árja” liberálisok (*Tölgyessy*, *Kuncze*, *Wekler*) megnézhetik magukat, ha keresztek a zsidó kamarilla útját.”

Eörsi itt kivételesen egyetért *Tamás Gáspárral*, és úgy véli, a Narancs voltaképpen azt állítja: „Sok tehát ott a zsidó, de *Tardos* néhányadmagával még csak nem is tartja magát magyar-nak. Akkor viszont mit téblábol a magyar politikában? Mivel *Tardos* sosem nyilatkozott azonosítatlánról, a narratívá bizonyíthatatlan rágalommal kedveskedik az olvasónak.”

A Narancsnak egyébként a sajtótisztesség mindkét vehemens üdön-sült híve főmunkatársa, miként az őket bíráló és a riporterek iránti méltányosabb kritikának is hangot adó *György Péter* és *Bozóki* András is. Ők társaik vitacikkében „mértékeltlen hisztériát”, „alattomos csúszatásokat” vélnek tetten érni, „alpári stílust”, „rágalmazást”, „denunciációt” tapasztalnak. Ugyhogy én igen könnyű helyzetben vagyok, csak jóváhagyólag bölintanom kell, és moshatom a kezeimet.

A riport és hisztérikus bírálói immanens dilemmáját *Bozóki* úgy foglalja össze, hogy „A cikk csupán azt mutatta be, hogyan gondolkodnak és mit mondanak az SZDSZ politikusi pártjükről és egymásról. Az információk túlik származtak, ha hazudtak, ők hazudtak. Ha tehát *Eörsi* és *T. G. M.* (mindkettő SZDSZ OT) nagy nyilvánosság előtt most azt terjesztik, hogy az SZDSZ-esek hazudnak, akkor ember legyen a talpán, aki megmondja, hogy ők most igazat mondanak-e vagy sem”. Helyes, egyetértek.

Amint azzal is, amit *György Péternél* olvashatunk, de vélhetőleg *Bozóki* András egyetértését is bírja, hogy vannak bizonyos egyetemesen érvényes normák, azahogy kellene lenniük. Hogy „egyikünknek sincs joga bármiféle racionális érvelés nélkül a fenti jelzőkkel illetni bárkit”. Nagy kár, hogy ezt maguk is rögtön elfelejtik, mielőtt nem egymással vitakoznak a baloldali liberális körön belül, hanem a szellemi politikai másik oldal kerül szóba. Mint némely műltbeli írásuk arról bőséggel tanúskodik, de egy-egy megjegyzés a mostani cikkeikben is. *György Péter* a már említett *Csurka-Pokol-Bencsik-Varga D. Gy.-Lovas/Báder-Boross* névsorra gondolva odaveti mint evidenciát, hogy a társaság néhány tagja „valóban meggröztöt hazudozó, illetve kétségbeesett szerencsétlen”. *Bozóki* szintén csak úgy mellékesen azt találja mondani, hogy „az Orbán-Kövé csoport '90-től kezdve hosszú, piszkos kampányt folytatott” *Fodor* Gábor ellen.

No, de hát ez csak csipetnyi ürm az örömben. Végezetül is azt mondhatom, fiúk, a Narancsból és az SZDSZ környékéről, mindent összevéve ez jó mulatság, férfimunka volt. Rég szórakoztam ilyen jól.

Elek István

Ha épülhet valamire új demokráciánk...

A XX. századi politikai hagyomány

A *Magyar Nemzet* július 8-i számának *Nézőpont* oldalán *Zábori* László kifejti véleményét a XIX. és XX. századi szabadelvűségről. Ezt az írást tévedésről és szándékos ferdtételezés miatt nem lehet szó nélkül hagyni.

Első állítása, hogy a XIX. és XX. század szabadelvűsége nemcsak hogy nem azonos ideológiai gyökérzetű, de éppen ellentéte egymásnak. Hogy a történelmi körülmények szükségképpen változtattak valamit a két irányzat megnyilvánulásain, az érthető, de hogy az „*Ady* és *Bibó* nevével fémjelzett politikai hagyomány” valaha is megtagadta volna az *Eötvös-Deák*-féle magyar szabadelvűsége, arra a szerző nehezen tudna példát mondani. De állítása mögül hamarosan kilóg a lólab. És pedig azzal a feltételezéssel, hogy új demokráciánk azért nem siker, mert vezetői „a XX. század döntően baloldali politikai tradícióját nevelkedtek”. Az az „*úr Magyarországot*” ugyanis, amely ellen *Ady* és társai oly hevesen csatáztak, alkalmas lett volna arra, hogy alapjain egy „siker, polgári demokrácia” épüljön fel. Nos, ez az *úr Magyarországot* híven örítte a feudalizmus maradványait, a nagybirtokot, a Monarchia felsőbbrendűségét, a hárommillió koldust, a magyar ugart, melyről szerzőnk olyan gúnyosan beszél. Azonkívül elfelejti, hogy a XIX. és XX. század politikai progressziója között két világháború, a fasizmus és a kommunizmus vert súlyos éket, de *Ady* és *Bibó* nem a XIX. századi progresszió elítélésében élnek, hanem a feudális *úr Magyarországot* ellen harcolt, és ha új demokráciánk valamire hivatkozhat, akkor az *ő és harcstársai példája és bátorsága lehet az egyetlen alap, melyen új demokráciánk felépülhet*.

A XX. századi progresszió elítélésében odáig megy el a szerző, hogy ők „összes bajaink kútfejének... a valláskerölcsi nevelést tartották”. A valláskerölcsi nevelést nem illik összetéveszteni a klerikalizmus-sal, mely a nagy egyházi birtokokat, az

egyház világi hatalmát és éppen a liberalizmus elleni harcát jelentette. A „vagdal-kozó, gyűlölködő stílus” pedig nem *Ady* honosította meg a magyar újságírásban, hanem a jobboldali, részben klerikalis lapok, az *Istóczyk*, a *Bartha* Miklóskok és *Ady* mindenoldalú támadói, *Rákosi* Jenőék és társaik.

Ami pedig *Tiszát* illeti, *Ady* benne a Monarchia hű kiszolgálóját, az általános titkos választójog ellenségét, kártekonny nemzetiségi politikáját és *Ady* költészetét lekicsinylő magatartását látta, melyet a *Herczeg* Ferencel együtt szerkesztett *Magyar Figyelő*-ben fejtett ki. És az vajon milyen szabadelvűség, hogy *Tisza* katonasággal vezette ki a parlamentből az ellenzékét?

Hogy „a magyar értelmiség krémje a század elejétől fogva a szocializmus felé kacsingatott”, annak éppen a népszerűony nagybirtokos *úr Magyarországot* volt az oka, de vajon mire gondol, mikor azt írja, hogy 45 után „a magyar értelmiség krémje... a bolsevisták karjaiba ájult”? Talán *Márára*, *Illyésre* vagy *Ottlikra*?

Azt is súlyos hibának tartja *Zábori* úr, hogy a szabadság primátusával szemben az egyenlőséget helyezték előtérbe. Vajon nem hallott róla, hogy a náciizmus és a kommunizmus alatt ezek áldozták életüket a szabadságért? És hol volt 1956-ban, amikor a magyar nép (a szabadelvűek is) egységes erővel a szabadságért küzdött?

Arról már beszélni sem érdemes, hogy *Zábori* úr szerint a XX. század teltelte ki a politika lekicsinylését, hogy a politikát *úr huncutságnak* tartották. Hát az *úr Magyarországot* pénzért vásárolt mandátumai vajon fennkölt politikai légkörbe születtek?

Nem folytatom, mert az idézett cikk annyira nyilvánvaló képtelenséget tartalmaz, hogy annak csak felsorolása is egész lap-számot venne igénybe. De szó nélkül se hagyhatom, mert az az olvasó egyetértését jelentené.

Vezér Erzsébet

Mit kell folytatni, mivel kell szakítani?

Követendő eszményeket keresve

Nem kívánok részletekbe menően foglalkozni *Zábori* László múlt szombati írásával, csupán egyetlen megjegyzésem van. Nem *Zábori* módszerével szemben, amelyet elfogadhatatlannak tartok a maga *csúsztatásával* (lásd arról, miszerint a liberálisok „összes bajaink kútfejének” tartották „a valláskerölcsi nevelést”), a maga *ferdtételezés* (miszerint a XX. század nagy magyar gondolkodói, például *Bibó* István „akarva-akaratlanul a kommunista diktatúra útját egyengeték”; ez utóbbi megállapítás arra a vádra emlékeztet engem, amely annak idején *Szabó* Dezsőt érte, mint a nyilasok és a holocaust „szállásainálját”: talán emlékszik még valaki arra, hogy ezzel a váddal szemben éppen én vettem fel a küzdelmet, még 1989 januárjában, a *Magyar Nemzet* hasábjain).

Zábori László írásának ilyen és ehhez hasonló megállapításait egyszerűen elképzelhetem tartom, mögöttük ismerethiányt és tájékozatlanságot kell sejtetnem, mintha valaki *Ady* munkássága és gondolkodása felől pusztán a marxista szellemben írott egykori, még az „ötvenes években” készült középiskolai tankönyvek által informálódott volna, csak éppen az így kapott kép(let) elé kitett volna egy negatív előjelet. Csak hát *Ady*t nem lehet a vulgármarxizmus felől megérteni...

Amit mégis megjegyeznék, az a következő. Véleményem szerint a XIX. század magyar szabadelvűségét nem a XX. század antidemokratikus konzervativizmusa (*Tisza* és *Bethlen* István), hanem ennek a kornak a reformkonzervativizmusa (*Szekfű* Gyula és *Babits* Mihály), liberalizmusa (*Ady* és *Jászi*), népi radikalizmusa (*Bajcsy-Zsilinszky* és *Németh* László) és nemzeti liberalizmusa (*Bibó* István) folytatta. Amikor tehát, és ebben kivételesen egyetértek *Záborival*, valóban kezdünk túljutni a XX. századon, és követendő eszményeket keresünk, *Eötvös* József mellett *Ady*, *Bibó*, nem pedig *Tisza* István és *Bethlen* István körül járhatunk meg az érvényes tanításokat. (Ami persze nem jelenti azt, hogy *Tiszát* ne kellene méltóképpen elhelyezni történelmünk arcképesarnokában!)

Végezetül: kissé értetlenül állok az előtt, hogy *Zábori* egy *Babits*-idézzel zárja fejtegetését. Az idézett szerző ugyanis *azoknak a barátja, küzdőtársa vagy példaképe volt, akiket most Zábori elítél, és egész életében szemben állott mindazzal, amit a cikkíró most az egekbe emel*. Írásának végére inkább egy *Rákosi* Jenő-citátum illenék.

Pomogáts Béla